

system, der bruges til at undertrykke deres nationale aspirationer.

Interessant er forf.s begreb »det splintrede samfund«, hvorved menes, at samfundet fungerer så dårligt, at magtfulde institutioner og apparater selv har taget hånd i hanke med deres ansattes boligproblemer, børnepasnings- og feriebehov etc. Dette betyder, at den enkelte borger mere identificerer sig med den pågældende institution end med det overordnede samfund. Sovjetunionen er – siger Udgaard – havnet i samme situation som det zaristiske Rusland: et almægtigt bureaukrati, som er magtesløst over for de påtrængende problemer. Hertil kommer det endnu alvorligere, at regimet ikke evner at præsentere en ideologi, der kan binde den enorme stat og de mange folkeslag og samfundsgrupper sammen. På grund af den manglende frie debat er der ingen kommunikation mellem befolkningen og magtapparaterne, og partiledelsen frygter en fri debats ukontrollable følger.

Udgaard overdriver måske systemets problemer, som det jo hidtil effektivt har kunnet håndtere. Men det er en bog, der burde få mange læsere, og som sagtens kan stå sig over for den meget omtalte amerikanske Hedrich Smith: *The Russians* (New York 1976).

Bent Jensen

*Osteuropa-Handbuch Sowjetunion: Aussenpolitik II. 1955–1973.* Hrsgg. v. Dietrich Geyer. Köln–Wien, Böhlau, 1976. 878 s. DM 166.

*Osteuropa-Handbuch Sowjetunion: Aussenpolitik III. Völkerrechtstheorie und Vertragspolitik.* Hrsgg. v. Dietrich Geyer und Boris Meissner. Köln–Wien, Böhlau, 1976. 334 s.

Med disse to bind har den omfattende håndbogsserie om østeuropæiske forhold afsluttet emnet Sovjetunionens udenrigspolitik. Bind II er en direkte, kronologisk fortsættelse af seriens første bind, som tidligere er blevet anmeldt (se *Historisk Tidsskrift* bd. 74 (1974), s. 552–554), mens det afsluttende, tredje bind udover kapitler om sovjetisk folkeretsteori og traktatpolitik tillige indeholder register for samtlige bind samt en omfattende bibliografi, der systematisk fortegner alle de i serien omtalte arbejder.

Det er et imponerende værk, der hermed er afsluttet, og hvis lige ikke findes på noget andet sprog, indbefattet russisk. Forf. har anvendt såvel den klassiske som den allernyeste historiske litteratur om emnet og både den vestlige og den sovjetisk/østeuropæiske. Alle, der seriøst vil beskæftige sig med emnet sovjetisk udenrigspolitik, kan ikke komme uden om dette meget nyttige værk, som burde findes på ethvert bibliotek, der ønsker at dække det 20. århundredes historie.

Bent Jensen

*Roy A. Medvedev og Zhores A. Medvedev: Khrushchev. The Years in Power.* New York, Columbia University Press, 1976. 198 s. \$ 10.95.

Forf. er de to kendte tvillingebrødre og systemkritikere, hvoraf den ene, Roy, bor i Moskva, mens Zhores lever i ufrivilligt eksil i London og frataget sit statsborgerskab. De har begge tidligere skrevet fremragende bøger om sovjetisk historie og sovjetiske samfundsforhold, ikke mindst Roy Medvedevs *Let History Judge. The Origins and Consequences of Stalinism* (1971). I 1971 lykkedes det KGB at få fat i forf.s notater til den foreliggende bog og herved tilintetgøre otte års arbejde med emnet. Trods disse vanskelige arbejdsvilkår er det nu altså alligevel lykkedes at få bogen færdiggjort og offentliggjort i Vest. Bogen er i øvrigt den hidtil eneste sovjetiske om Krustjov og dennes politik,

en bog sovjetiske læsere indtil videre imidlertid er afskåret fra at læse.

Værkets hovedtema er Krustjovs landbrugspolitik; heri ser forf. nemlig både en hovedårsag til hans opstigning til magtens tinder efter Stalins død og til hans fald i 1964. Fremstillingen tager udgangspunkt i det, der betegnes som Stalins arv: den organiserede politiske terror; den miserable økonomi, ikke mindst i landbruget på grund af det halvfeudale forhold mellem staten og de næsten livegne bønder; og de mange millioner dræbte og endnu flere millioner sovjetborgere i tvangsarbejdslejrene. Forf. mener, at der ved Stalins død var udsigt til en snarlig katastrofe især i fødevarereproduktionen, og at Krustjov var den eneste der havde blik for dette. Efter succes i de første år med sine landbrugsreformer – en succes der blev underbygget af ophævelsen af den politiske terror og frigivelsen af det overvældende flertal tvangsarbejdere – førte Krustjovs ofte vilkårlige og slet gennemtænkte politiske og økonomiske indgreb til en stribe fiaskoer. Det er denne Krustjovs nedtur, der udgør hovedparten af fremstillingen, og der tegnes her et fascinerende og fantastisk billede af en herskerens skalten og valten med alt og alle, af hans »kampagner« der fulgte slag i slag, og som snart drejede sig om at få de russiske bønder til at dyrke majs, til at opdyrke de såkaldt jomfruelige jorder i Centralasien eller til i løbet af et enkelt år at fordoble kødproduktionen. Hertil kom mange administrative reformer, som øgede bureaukratiseringen i et allerede overbureaukratisk system.

Bogens hovedfortjeneste består i, at den præsenterer et overbevisende alternativ til den fremherskende opfattelse i vestlig historieskrivning om årsagen til Krustjovs fald. Forf. afviser, at der var tale om en traditionel magtkamp i partitoppen. I stedet fremprovokerede Krustjovs vilkårlighed en alliance mod ham, idet Centralkomiteens rygrad, distriktskomitésekretærene, følte deres position som småkonger truet. Med forf.s ord: »The kings wanted the return of their kingdoms, even if it meant sacrificing the emperor« (s. 158).

I alt væsentligt er kildematerialet tilgængelige, trykte referater af Krustjovs taler og erklæringer, offentliggjort statistisk materiale og den samtidige presse. Hertil kommer »in-terne« oplysninger, hvis natur af gode grunde ikke røbes, men som bringer forskelligt nyt om bl. a. omstændighederne ved Krustjovs hemmelige tale på den 20. partikongres i 1956. Forf. er imidlertid som sovjetborgere og partimedlemmer, der selv har oplevet den pågældende periode, selv kilde til dele af fremstillingen. Værket er en prøve på, hvad sovjetiske historikere formår, når de tager sig frihed til at skrive på eget ansvar og ikke er underkastet regimets ideologiske spændetroje. Forf. opfatter sig selv som marxister-leninister, men de er først og fremmest habile og seriøst arbejdende historikere, og deres sprog og begreber er ukorrumpet af marxistisk-leninistisk jargon.

*Bent Jensen*

*Arne Bonvig Christensen:* Invasion i Danmark. Danmark i det tyske invasionsforsvar under Den anden Verdenskrig. Odense Universitetsforlag, 1976. 197 s. Kort, ill.

*Jørgen Grundt Larsen:* Modstandsbevægelsens Kontaktudvalg i Stockholm 1944–45. Odense Universitetsforlag, 1976. 181 s.

*O. F. Drostrup:* Ranumkonventet. Et studium i Modstandsbevægelsens politiske historie 1944–1948. Århus, Aros, 1976. 159 s. Ill.

Flere og flere historiske specialer offentliggøres. Det er en udvikling, der bør hilses velkommen, for mange gode enkeltundersøgelser og meget nyt materiale har i årenes løb gemt sig bort på universiteternes reoler, kun kendt og udnyttet af de få. Glæden gælder naturligvis ikke mindst de samtidshistoriske specialer, der på forhånd kan påregne en læserskare også udenfor de faghistoriske cirkler. Anmelderens problemer turde i denne